

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Onderwijs in de kerk

kerkelijk leven

De laatste jaren wordt er voor gepleit de tweede dienst op zondag een speciale kleur te geven. We spreken dan over een 'leerdienst'. Onze deputaten eredienst hebben zich daarmee beziggehouden en bepaalde voorstellen gedaan. Maar ook in hervormd-gereformeerde kring wordt er over geschreven en daar wil ik met u naar kijken. De tweede dienst zou een eigen karakter moeten krijgen. Na een ochtenddienst waarin we het heil dat God ons geeft, beleven en vieren, wordt dan in de middagdienst nadrukkelijk stilgestaan bij wat de kerk over het werk van God belijdt.

G.J. van Middelkoop † ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven - G.J. van Middelkoop †</i>	
Onderwijs in de kerk	793
<i>Meditatief - H. Drost</i>	
Jezus' klaagpsalm (3)	798
<i>Uit de kerken</i>	797
<i>Wandelen met God - B. Luiten</i>	
Genade maakt geen schulden	799
<i>Achtergronden - L.J. Joosse</i>	
Waarom (weer) zending door	801
Woord en daad? (2)	
<i>Opvoeding en onderwijs - J.J.D. Baas</i>	
Een hek om je dak	805
<i>Samenleving - J. Westert</i>	
In hemelsnaam! Vraagtekens bij	808
economische waarden	
<i>Persberichten</i>	811

Dat kan door een systematische behandeling van de leer van de kerk aan de hand van de Heidelbergse Catechismus (zoals we in onze kerkorde hebben afgesproken), eventueel ook van een andere geloofsbelijdenis. Of door aandacht te geven aan bepaalde thema's die uit de breedte van de Bijbel worden belicht. Wat is de waarde van zo'n leerdienst?

De waarde van een leerdienst

Daarover schreef dr. W. Verboom het boekje *Hulde aan de Heidelbergse* (Heerenveen 2005). Hij treft in de kerk een enorm gebrek aan kennis aan. Hij denkt dat de leerdienst en de catechismusprek van groot belang zijn om de basale kennis van het christelijk geloof levend te houden. Voor veel gemeenteleden staat de inhoud van de Heidelbergse Catechismus ver bij hen vandaan. Ze hebben er dan ook weinig aan in het dagelijkse leven. Toch hebben kerkgangers ook behoefte aan inzicht in geloofszaken. Zij vinden het van belang te weten waar het om gaat in geloof en christen

Dit artikel van G.J. van Middelkoop is het laatste dat hij voor De Reformatie had klaarliggen. In de planning was het voor dit nummer bestemd.

In een bijlage bij de vorige uitgave hebben we zijn werk als kernredacteur en schrijver met dank aan de Heer herdacht. Dit artikel is, onbedoeld, zijn laatste les aan de lezer. Karakteristiek: informatie aanreikend, helder geschreven en met een warm hart voor de leer van het geloof en de plaats ervan in de kerk van Jezus Christus.

De redactie

zijn. Daarom wil Verboom een pleidooi voeren voor de catechismuspraak, een onderwerp waar hij zich al vaker mee heeft beziggehouden.

Waar komt de tweede dienst eigenlijk vandaan? Je kunt daarvoor teruggaan naar het oude Israël. Dat kende een morgen- en een avondoffer. Later kwam de joodse gemeente zowel 's morgens als 's middags samen rond de Schrift. 'De tijd werd beleefd als omvat door Gods Woord'. De kerk van het Nieuwe Testament sloot zich daar vermoedelijk bij aan. Er is sprake van bijeenkomsten vroeg op de dag, maar ook van avondbijeenkomsten, waarin het

bij geloven gaat het niet om allerlei afzonderlijke waarheden, maar om de bijbelse waarheden in een onderlinge samenhang

avondmaal gevierd werd. In de Middeleeuwen is de morgendienst de hoofddienst, die werd gevolgd door een 'vesper'. De Reformatie maakt van deze tweede dienst een leerdienst, soms zelfs gevolgd door nog een derde dienst. In de ochtenddienst ligt het accent op het aanbieden van het heil en het vieren van dat heil van God in het geloof. In de middagdienst valt het accent op het leren waar het in dat heil van God om gaat. De tweede dienst wordt wel 'kinderleere' genoemd, maar daar zijn ook de ouderen bij; de kerk is dan een leerhuis voor de hele gemeente geworden. De tweede dienst heeft zo een dienende functie ten opzichte van de eerste dienst. Ze zorgt ervoor, dat gemeentelieden 'een infrastructuur voor het geloof kunnen vormen en deze infrastructuur helpt hen vervolgens om de Schriften in de eerste dienst goed te verstaan'.

Want: *'Geloven is niet het geloven van allerlei afzonderlijke waarheden. Geloven is een levend organisme, waarin de waarheden van de Schrift in een onderlinge samenhang worden gebracht'. (...)* 'De tweede dienst helpt bij de totstandkoming en de groei van dit organisme. Hoe beter dit organisme functioneert, hoe meer de verkondiging in de eerste dienst tot zijn recht kan komen'. Volgens Verboom is het leren in de leerdienst een van de belangrijkste bouwstenen voor gemeenteopbouw. Daarom moet de leerdienst ook geïntegreerd worden in het geheel van het gemeentelven.

In de gemiddelde gemeente is bij de doorsnee kerkganger een groot gebrek aan kennis van de Bijbel en van de geloofsleer van de kerk. De leerdienst moet hem helpen meer kennis te verwerven en dat in brede zin: niet alleen feiten leren, maar ook inzicht krijgen, gevormd worden, toegerust worden in het geloof, zien welke wegen we mogen gaan. En zo leven in relatie met God. Daarom kent dit leren als het goed is iets van vreugde: we ontdekken zo wie God in

Christus Jezus voor ons is, we vinden houvast in zijn heilswerk en leven toe naar zijn toekomst. Dit kennen verlangt naar meer, naar groei.

De catechismuspraak

Na de Reformatie werd voor dit leren de catechismuspraak ingesteld. De nationale synode van Den Haag van 1586 besloot, dat elke zondagmiddag de samenvatting van de christelijke leer in de catechismus uitgelegd moest worden. De uitvoering liet echter vaak te wensen over, zodat de catechismusprediking voortdurend op de agenda van de classes stond. Krasse bepalingen waren nodig om predikanten en gemeenten te dwingen. Maar in de tweede helft van de zeventiende eeuw is de catechismusdienst algemeen aanvaard. Dat hing ook daarmee samen, dat na de Dordtse synode van 1618-1619 de catechismusprediking gezien werd als een middel om de rechte gereformeerde leer te verbreiden en de dwaalleer (vooral van de Remonstranten) tegen te gaan. Ook in de volgende eeuwen werden over het algemeen catechismusdiensten gehouden. In 1860 besloot de hervormde synode echter deze verplichting op te heffen en werd het aan het eigen oordeel van de predikanten overgelaten. In de PKN wordt wel over de mogelijkheid van leerdiensten gesproken, maar daarbij wordt de catechismus niet meer genoemd. In de praktijk wordt in veel gemeenten geen reguliere catechismusdienst meer gehouden.

Waarom preken uit de catechismus?

Moet het in de preken niet gaan om het Woord van God? Waarom dan preken uit de catechismus? Verboom stelt, dat ook de catechismuspraak bediening van het Woord moet zijn. In de belijdenis zegt de kerk: dit verstaan wij als de boodschap van de Schrift. Die boodschap bestaat uit een samenhangend geheel van geloofskernen die de Schrift zelf aanreikt. Door

in de catechismus vinden we de hoogten en de diepten van het geloofsleven

bijbels-theologische lijnen in de Schrift te bestuderen en door Schrift met Schrift te vergelijken, lichten langzamerhand de kernen in hun onderlinge samenhang op. Ze staan niet los naast elkaar. Ze horen onlosmakelijk bijeen en vormen samen een uniek weefsel. Juist in die samenhang verstaan we pas goed de betekenis van de afzonderlijke kernen. De catechismuspraak kan het beste als een themapreek worden opgezet. Dan worden de bij-

bels-theologische lijnen betreffende een bepaald onderwerp (bijvoorbeeld de schepping of geloofsvertrouwen) in de Bijbel afgetast en in kaart gebracht. Zo komen op ordelijke wijze de grote bijbelse thema's ter sprake, zoals de kerk die in de Schrift heeft ontdekt en in de catechismus heeft verwoord. En het doel van de catechismusprek is dat de hoorder leert. Dit leren is een *geloofs-leren*: het staat *in het kader van een persoonlijk geloven*. In de vragen en antwoorden van de catechismus vinden we de hoogten en de diepten van het geloofsleven. Juist die belevingskant van het geloof maakt de catechismus zo relevant, meent Verboom.

Accentverschuivingen

Door deze accentuering van de belevingskant speelt hij in op de veranderde levenssituatie van de moderne kerkganger. De hoorder van nu zoekt naar wat zijn existentie raakt. Met algemene dogmatische en abstracte waarheden doet hij niets. Als je daarmee aankomt, ont-moet je vervreemding en desinteresse. Maar ook inhoudelijk moeten de accenten verschoven worden. De vragen die ons vandaag bezighouden zijn anders dan die uit de tijd toen de Catechismus werd opgesteld. Op die moderne vragen gaat de catechismus niet in. Verboom noemt onder meer de missionaire roeping van de kerk, de verhouding kerk en Israël, de notie van het Koninkrijk van God, de verhouding van het christelijk geloof en andere godsdiensten, het werk van de Heilige Geest, de plaats en betekenis van de charismata en de verhouding tussen gereformeerd en evangelisch.

Toch kunnen we ook vandaag in de leerdienst nog steeds uitgaan van de tekst van de Heidelbergse Catechismus van 1563. We moeten dan kijken naar de intentie van de woorden en die als bijbels thema integreren in de situatie van vandaag.

Zo stelt Verboom voor de catechismus te behandelen in een cyclus van drie jaar. Dat biedt ruimte om bijzondere aandacht te besteden aan bepaalde vragen en actuele toespitsingen. Zo kun je bijbelse thema's aan de orde stellen die direct verbonden zijn met de hedendaagse leefwereld van de hoorders.

Concreet wil hij bij de behandeling van het eerste deel van de Apostolische Geloofsbelijdenis (HC 7-19) speciale aandacht geven aan: wie is God, schepping, Gods leiding, verzoening, opstanding en toekomstverwachting.

Bij het tweede deel van het Apostolicum (HC 20-22 en 31) is zijns inziens bij het belijden over de kerk bijzondere aandacht gewenst voor Israël, de missionaire roeping, kerk en maatschappij, de kerkdienst. En bij de Heilige Geest voor de gaven van de Geest en de verhouding reformatorisch en evangelisch.

In de preken over de Tien geboden (HC 34-44) kan nadrukkelijk aandacht gegeven worden aan het onderwerp religie in onze tijd, het gezin,

huwelijk en seksualiteit en leven in een geseculariseerde samenleving.

Bij de behandeling van het gebed (HC 45-52) zou het goed zijn speciaal te spreken over het bidden in de gemeente en over het persoonlijk gebed.

de leerdienst moet geen geïsoleerd gebeuren zijn, maar de basis van een bredere toerusting van de gemeente

Tenslotte doet Verboom de suggestie om te zoeken naar mogelijkheden van een vervolg in het leven van de gemeente. De catechismusdienst moet niet een geïsoleerd gebeuren zijn. Hij is niet voor interactie in de dienst. De catechismusprek is ook bediening van het Woord en de gemeente moet daar niet doorheen praten. Pas ná het Woord krijgt de gemeente het woord. Zo zou je preekbesprekingen kunnen houden. Of de dingen doorpraten in leerkringen en catechesekringen. Of ook op huisbezoeken en gemeenteavonden. Op die manier is de leerdienst een mooi instrument voor de opbouw van de gemeente.

Inspirerend

Het boekje van dr Verboom is leerzaam en inspirerend. Enkele punten roepen vragen op:

- Het is jammer, dat de hervormd-gereformeerde schrijver ervoor kiest te belijden 'in gemeenschap met' de belijdenis van de kerk, de rekbare formulering van de Nieuwe Kerkerorde van 1951, die niet voor een ondubbelzinnige binding wilde kiezen.
- Dat hangt waarschijnlijk samen met zijn openheid voor de modieuze distantie van wat men dan noemt een 'juridische' verzoeningsleer en van wat de catechismus belijdt over de voorzienigheid van onze soevereine God.
- Het werk van de Heilige Geest en de notie van het Koninkrijk van God lijken mij zeker belangrijke aandachtspunten. Dat kan ik nog niet vinden van items als de missionaire roeping van de kerk en de verhouding van kerk en Israël; die lijken mij teveel behoren tot een bepaald hervormd theologisch denken.

Maar daarnaast staan veel belangrijke leerpunten - zoals dat tegenwoordig heet - waarvan ik de volgende noem:

- de leer van de kerk laat ons de waarheden van de Schrift in een onderlinge samenhang zien
- dat geeft ons oog voor de breedte en diepte van het heil dat God in ons leven wil brengen en waarin de afzonderlijke elementen een evenwichtige plaats krijgen
- die leer is geen dode theorie, maar spreekt van diepe realiteiten die uiteindelijk ons verstand te boven gaan; daarom kunnen we er in het diepst van ons bestaan en beleven door

- gegrepen worden en kan ons geloof steeds blijer worden
- juist omdat de catechismus - net zoals trouwens ook de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels - over deze dingen zo existentieel spreekt, kan ze in de leerdienst in onze tijd nog veel betekenen
 - naast een levende uiteenzetting van wat de catechismus uit de Schrift naar voren brengt is ook een toespitsing op hedendaagse vragen en dwalingen van groot belang
 - de catechismusdienst moet geen losse zwerfsteen zijn, maar geïntegreerd worden in het geheel van het gemeenteleven; ze zou de basis moeten zijn van een bredere toerusting van de gemeente die in de weg van dit leren wordt opgebouwd in een toenemend inzicht in de waarheid en een groei naar eenheid en volwassenheid, Efeziërs 4.

Levende omgang met de belijdenis

In al deze punten gaat het niet om een theoretische en verstandelijke kennis. Maar om *een geestelijk leven dat gevoed wordt dóór en zijn spankracht ontleent áán de belijdenis*, zoals dr. G. van den Brink dat formuleerde. Het gaat erom dat ons hárnt geraakt is door wat in de belijdenis aan de orde is. En dat van daaruit ons leven er hoe langer hoe meer door gestempeld raakt. Het gaat om het leven uit haar inhoud ('de religie van de belijdenis').

elkaar verder helpen in het inzicht in het werk van God en in de blijde beleving van het heil dat we nu al mogen ervaren

Als het dáárom gaat, is het van groot belang dat de leden van de kerk in de kerk voortdurend onderwijs krijgen. Elementair onderwijs en voortgezet basisonderwijs. Om een gezonde kijk te krijgen en te houden op wat God zegt en geven wil. En om daarin te groeien. Dat heeft een grote positieve waarde voor het persoonlijk leven van ieder van ons. En tegelijk worden we door deze positieve input ingeënt en gewapend tegen dwalingen. Dobberen we niet stuurloos rond en waaien we niet mee met elke wind, met al wat er maar verkondigd wordt. We kunnen dan soms best waarheidselementen erkennen in wat wordt gepropageerd, maar gaan dan niet mee in het uitvergroten en scheeffrekken van bepaalde punten. Zowel het elementaire als het voortgezette onderwijs moeten expliciet aandacht geven aan de positieve uiteenzetting van wat we mogen geloven als aan de afwijzing van wat daarmee in strijd is.

Dat staat ook met zoveel woorden in de taakomschrijving van gereformeerde predikanten. Maar het is evengoed een zaak van de geza-

menlijke verantwoordelijkheid van alle gemeenteleden. In het onderling gesprek op verenigingsavonden en bijbelkringen, op wijkavonden en gemeenteavonden en in allerlei toerustingstrajecten kunnen we samen groeien naar een steeds dieper inzicht en een steeds warmer beleven hoe goed het is dat we God en zijn heil mogen kennen. Daarbij zullen we een veelkleurigheid ontdekken, die samenhangt met de verscheidenheid die in de schepping gegeven is. Maar die zal als het goed is niet leiden tot pluraliteit, maar juist ook zorgen voor onderlinge samenbinding, omdat we elkaar herkennen als mensen die hetzelfde kostbare geloof delen.

Groei en verdieping

Door toerustende prediking en door allerlei vormen van gesprek in de gemeente kunnen we elkaar verder helpen in het inzicht in het werk van God en in de blijde beleving van het heil dat we nu al in eerste aanleg mogen ervaren. In de verwerking van het gehoorde en in de verschillende gesprekken kan het zomaar zijn dat er woorden worden gebruikt en tonen worden aangeslagen die anderen niet zoveel doen. Dan is het belangrijk om vooral door te vragen, wat de ander ermee bedoelt. Soms komt je dan tot de conclusie dat hij andere termen gebruikt voor wat je zelf zo niet zou zeggen, maar dat het wezenlijk wel om hetzelfde gaat. Soms moet je bij alle begrip toch ook corrigeren en opscherpen. Dat klinkt niet zo tolerant, maar is wel een bijbels gebod.

Daarbij wil ik nog aandacht vragen voor een speciaal punt.

Het onderling gesprek en een adequate prediking moeten ook inspelen op de verschillende manieren waarop mensen in de loop van hun leven met het geloof omgaan. De ontwikkelingspsychologie signaleert, dat veel jongeren onder de twintig - maar evengoed veel volwassenen - het geloof dat in de gemeenschap leeft eenvoudigweg aanvaarden. Zij nemen daar geen kritische houding tegenover aan. Ze vormen geen zelfstandige kijk op de dingen, maar blijven afhankelijk van wat hun is voorgehouden.

Aan het eind van hun tienerjaren of in hun vroege twintiger jaren gaan veel jongeren het huis uit of groeien ze daar emotioneel uit weg. Dat wil nog wel eens leiden tot een onderzoeken van jezelf, van je achtergrond en van dat wat tot dusver bepalend was in je leven. Je gaat dan meer zelfstandig nadenken. Als dat goed loopt, worden dingen die tot dusver impliciet waren nu meer expliciet. Dat brengt je dan tot een meer doordachte keuze en een persoonlijk voor je verantwoording nemen van de waarden en de gemeenschap die daarvoor staat.

Maar het gaat niet altijd goed. Dan ontstaat er wel een kritische afstand tot je vroegere overtuigingen, maar geen nieuwe verbondenheid en toewijding vanuit een persoonlijke keus.

Dan kom je niet verder dan een bekijken van de dingen vanaf de zijlijn, of nog minder. Gelukkig komen veel jongvolwassenen vroeger of later in hun twintiger jaren wel tot een nieuwe verbondenheid. Dan gaan ze serieus de last op zich nemen van de verantwoordelijkheid voor eigen bindingen, levensstijl, overtuigingen en houdingen. Maar voor sommige volwassenen komt dit pas in hun dertiger of veertiger jaren - als het al komt.

In deze en de volgende fasen van het leven kun je het gevaar lopen een te groot vertrouwen te hebben in het bewuste en kritische denken en teveel te redeneren vanuit een of-of. Dat vraagt er dan om dat je gaat beseffen dat de dingen meer gecompliceerd zijn en meer opschuift in de richting van een en-en. Dat hoeft overigens

niet af te doen aan een krachtige overtuiging en radicale positiekeuzen, omdat je op elke leeftijd gegrepen kunt zijn en worden door de diepere werkelijkheden waar het om draait.

Als deze waarnemingen terecht zijn, vraagt dit om een nog meer verfijnde afstemming in het gesprek met elkaar. En in een toerusting vanaf de kansel en breder die inspeelt op de uiteenlopende behoeften van de zo verschillende gemeenteleden. Maar dat alles met het doel dat zij stuk voor stuk elk in eigen situatie en levensfase met vreugde de boodschap van de bijbel in zijn volle breedte en diepte mogen aanvaarden, zoals die in onze gereformeerde belijdenis tot uitdrukking is gebracht. En wij allen samen daarin groei en verdieping mogen kennen.

uit de kerken

Dokkum - beroep aangenomen: K.D. Smit te Tilburg

Leeuwarden - Op 10 augustus was ds. J. Janssen vijftwintig jaar predikant. Standplaatsen: Loppersum en Westeremden (1980), Almelo (1986), Groningen-Zuid (1993) en Leeuwarden (2002).

Stadskanaal: nieuw adres ds. J. van der Wal, Anne Rutgerslaan 1, 9501 JA Stadskanaal, telefoon: 0599-657555 (werk), e-mail: j.vander.wal@hetnet.nl.

Groningen - M.i.v. 26 augustus is het adres van ds. T.S. Huttenga: Pop Dijkemaweg 65C, 9731 BD Groningen, tel: 06 - 339 74 399. Bezoekadres voor het studentenpastoraat: Oosterkerk, ingang S.S. Rosensteinlaan 22, Groningen. Mailadres: studentenpredikant@gvgroningen.nl

KERNREDACTIE:

Vacature,
Prof. Dr B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, Drs A.L. Th. de Bruijne,
Drs. I.D. Haarsma, Prof. Dr. G. Kwakkel,
Drs. B. Luiten, Drs K. de Vries, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs E. Brink, J.M. de Jong,
Drs. A.S. van der Lugt, Dr J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum

Technische realisatie:

Scholma Druk bv. Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-

nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Jezus' klaagpsalm (3)

**Smaad heeft mijn hart gebroken, ik ben radeloos,
ik hoopte op mededogen - vergeefs;
op troost - die ik niet vond.**

**Nee, ze mengden gif door mijn eten
en lesten mijn dorst met azijn.**

Psalm 69 vers 21-22

H. Drost ■

Dit klaaglied dichtte David. Die psalm zong Jezus. Hij herkende zich in de pijn. De emotie kwam aan het kruis tot een hoogtepunt, liever, een dieptepunt. De psalm zweefde in het denken van mijn Heiland toen ze Hem aan het kruis nog een trap nagaven.

Een klap in je gezicht

Wij in Nederland condoleren elkaar bij het sterven van een geliefde door bij elkaar op bezoek te gaan en elkaar een hand te geven of te omhelzen. In Israël troostte men elkaar in de tijd van de bijbel door samen te gaan eten en drinken. Na de begrafenis liet je hen die rouw hadden en pijn voelden en net één van de ergste momenten uit hun leven achter de rug hadden niet alleen. Je ging samen eten en drinken. Die maaltijd was bedoeld als teken van meeleven en het samen gaan eten en drinken bedoelde ook uit te drukken dat het leven verder ging. Je geliefde was wel begraven, maar zelf moest je verder. Je moest weer gaan eten... Zo toonde men in Israël meeleven met iemand die net een geliefde verloren had.

Maar wat gebeurt er volgens psalm 69? '... ze mengden gif door mijn eten en lesten mijn dorst met azijn'. Iemand gaat met een ander eten en drinken om zogenaamd meeleven te tonen, maar geeft dan in plaats van brood gif (dat gevaarlijk is) en in plaats van wijn azijn (die smerig is). Wat de emotionele waarde van deze klacht is, is het beste te voelen als je denkt aan een condoleance in Nederland. Iemand komt om te condoleren. Hij steekt zijn hand uit... en geeft de ander een klap in het gezicht... Zo heeft Jezus in Zijn sterven een klap in het gezicht gekregen.

Een trap na

Jezus' lijden is door het optreden van soldaten nog veel erger geworden dan het al was. Dat hij beweerde koning van de joden te zijn, vonden ze echt een vertoning. Ze bieden Hem op Golgotha een beker drank aan. De evangelist Mattheüs vertelt dat er gal in zit'. Het is een smerig goedje. Het lijkt een mooi gebaar, maar het is om Hem te treiteren. Hij wil het niet drinken. Het smaakt naar spot...bijtende spot.

De psalmen uiten hoe onze HERE dat heeft beleefd. Het heeft Hem geraakt tot in het diepst van Zijn ziel: "Smaad heeft mijn hart gebroken, ik ben radeloos, ik hoopte op mededogen - vergeefs..." In de uitputtingsslag aan het martelende

kruis kijkt Hij uit naar een stukje medemenselijkheid. Zijn ogen zochten iemand bij het kruis die over Hem 'het hoofd zou schudden' (zoals er eigenlijk staat) als teken van meeleven. Zie, er komt iemand. De man pakt een spons met wat verfrissende wijn. Zo'n koele drank is het fijnste wat er is. Hij doet de spons op een riet en geeft de kruiseling te drinken. Vond Hij toch een trooster?

De soldaat zegt: "Stil, laat ons zien, of Elia komt om Hem af te nemen". Hij reageert op het roepen van Jezus. Toen het donker werd op de knekelheuvel, de dodenplaats Golgotha was het akelig stil geworden: urenlang de stilte van de hel. Dan klinkt na die lange stilte geluid, een schorre schreeuw: "Elo-i, elo-i, lama sabachtani". In de oren van de soldaten klinkt het roepen van Jezus als een bewijs dat Hij nog steeds denkt dat Hij de koning is. Een soldaat loopt naar het kruis en biedt Jezus een verfrissende drank, maar zegt: 'hé, jongens, pest die man niet zo, misschien komt Elia Hem wel begraven'. De drank is geen troost, maar een trap na.

Gedenken

Het lijden van Jezus heeft hem ook emotioneel zo diep geraakt. Die emotie herkende Hij in de psalm van vader David. Onze belijdenis wijst op de waarde ervan voor ons: "...Christus' dood zo krachtig en waardevol, omdat Hij bij zijn sterven heeft ervaren de toorn van God en de vervloeking die wij door onze zonden verdiend hadden". Het heeft Hem diep geraakt zo vernederd te worden, zo gehaat te worden.

Denk aan Mij - zei Hij.
Denk mijn lijden, de emotie
en heb Mij lief met heel je hart.

Lezen Johannes 19:16b-30

Ds. H. Drost is predikant van de Gereformeerde Kerk te Houten

- 1 Mattheus 27 vers 34
- 2 Markus 15 vers 36
- 3 Dordtse Leerregels II, artikel 4

Genade maakt geen schulden

wandelen met God

Stel dat je wordt aangehouden door de politie, het achterlicht van je fiets doet het niet. Je naam wordt gevraagd. Je zegt: 'ik ben die ik ben'. Zal dat antwoord gewaardeerd worden?

B. Luiten ■

Hij is er als geen ander

Een typisch westerse vraagstelling. Bij ons voelt de agent zich wellicht in de maling genomen als je zo je naam opgeeft. Maar de Jood heeft in de Godsnaam iets heel anders beluisterd. Hij hoorde in 'Ik ben die Ik ben' een herhaling, die in zijn taal aangeeft wat bij ons een overtreffende trap is. Als wij het hebben over de grootste koning, dan zegt de Jood 'koning der koningen'. Wat bij ons het allerheiligste is, was in Israël het 'heilige der heiligen'. De hoogste hemel werd omschreven als de 'hemel der hemelen'. En ga zo maar door.

'Ik ben die Ik ben', de herhaling accentueert dat God er is. Zo wil Hij heten. De God die er is, op deze aarde, altijd en overal. Die dat laat merken. Die Zich laat gelden, zo vaak zijn aanwezigheid wordt ontkend.

'Ik ben die Ik ben', de herhaling geeft aan hoe God er wil *zijn* in de verbondenheid die Hij aangaat van geslacht op geslacht. Zo wil God heten in de kring van Abraham, de vader van alle gelovigen. Zo wil Hij erbij geroepen worden, om dichtbij te zijn.

Hij is genadig als geen ander

Ditzelfde taalgebruik mogen we beluisteren als de HERE zijn naam breder omschrijft: 'Ik schenk genade aan wie Ik genade wil schenken, en Ik ben barmhartig voor wie Ik barmhartig wil zijn' (Ex. 33:19b).

In onze westerse oren kan dat heel wazig overkomen, zo van: wie bedoelt U nu precies? Maar de oosterling beluisterde in deze naam de herhaling van genade en barmhartigheid. Hij hoorde het toppunt van genade! Als deze God er is (en Hij is er!), dan is Hij er zó: vol liefde, geduld en trouw. Op een manier die alle andere liefde, geduld en trouw overtreft.

En hij hoorde ook de herhaling van het woordje 'Ik'. *Ik* doe zo, niemand is Mij daarin gelijk. Zo wordt er geen enkele andere god gevonden. (Inderdaad, tot op heden is er geen enkele andere god gevonden die zijn zoon gaf tot een losprijs voor zondaren.) En zo vind je dit ook niet bij mensen. Maar al zijn wij niet zo, God is wél zo!

Hij is genadig uit Zichzelf

Het geweldige bericht in deze Godsnaam is, dat God barmhartig en genadig handelt *uit Zichzelf*. Het is geheel uit Hem, omdat Hij zo is.

Op die manier komt Hij tot een wereld zonder aanknopingspunten. Hij handelt uit Zichzelf. Hij bereidt door de eeuwen heen een weg tot alle volken, terwijl die volken er niet om vragen. Hij maakt Zich bekend in zijn Woord en laat voelen dat er buiten Hem geen enkele toekomst is, zo breekt Hij een wereldbeeld open waarin Hij niet meer voorkwam. *Helemaal uit Zichzelf*. Dit vind je nergens anders zo. Puur genade.

Op die manier komt Hij tot mensen persoonlijk. Niet wij hebben God liefgehad, maar Hij had ons lief, schrijft Johannes (1 Joh. 4:10). Wij vroegen niet naar Hem, maar Hij roept ons te voorschijn in zijn licht. Dat is en dat blijft altijd geheel uit God. Verbazend en verrassend. En ook heel zeker en betrouwbaar. Juist omdat deze genade en ontferming geheel uit God zijn, uit zijn eigen innerlijk, zonder inbreng van onze kant. Daar raak je niet over uitgedacht.

Keer op keer was het nodig dat de kerk terugkeerde naar deze harteklop van God. Hoe gemakkelijk wordt hier overheen gedacht en gehandeld, in onze activiteiten. Meerdere reformaties tot en met de Vrijmaking toe hadden als inzet, dat wij mogen leven door de genade *die geheel uit God is*, zonder enige inbreng van onze kant. Laten we wel bedenken dat dit onze diepe eenheid in geloof bepaalt, ondanks allerlei warrigheid aan de oppervlakte. Dit wat dieper dan alles gaat, wil ook boven alle discussies uitstijgen. Want het is hét uitgangspunt dat niet ter discussie staat.

God vraagt niets terug

Daarmee is deze geweldige Godsnaam nog lang niet uitgeput. Want hij ziet niet alleen op het verleden, hoe God tot ons kwam, maar ook op heden en toekomst, hoe God bij ons is en zal zijn. *Altijd zal zijn genade geheel uit Hem*

zijn, nooit afhankelijk van iets uit ons. Een duizelingwekkende waarheid, die je nergens anders zo vindt.

Wij als mensen kunnen wel eens geheel belangeloos iets voor elkaar doen. Maar daarna ontstaat dan toch een situatie van een zekere verplichting, dat je op enige manier er iets voor terugdoet, zo enigszins mogelijk.

Bij God ontstaat die situatie nooit. Zijn genade betalen wij niet, niet van te voren *en ook niet achteraf*. God vraagt niets terug.

Hierin gaan wij gemakkelijk fout. Want het zit ons in het bloed om iets terug te willen doen. Daarom hebben we ook snel de indruk dat Gods verbond zo in elkaar zit: dit deed Hij, nu zijn wij aan de beurt. Met als gevolg een chronisch gevoel van schuld, een doorlopend tekortschieten waardoor heel veel vreugde weggenomen wordt.

Maar God vraagt niets terug. Hij handelde en handelt uit Zichzelf.

Het enige wat Hij vraagt is *geloof*. Geloof je dat Ik zo ben? En dat Ik zo zal zijn?

Leren ontvangen wat Hij geeft

Maar God vraagt toch tenminste gehoorzaamheid terug? Zo staat het in het doopformulier: er is een belofte en een eis, wij worden nu geroepen en verplicht tot een nieuwe gehoorzaamheid. Zonder die gehoorzaamheid als inbreng van onze kant gaat het hele feest niet door. Toch...?

Ja en nee. Er is inderdaad een belofte en een eis, als je het zo wilt noemen. En die gehoorzaamheid is onmisbaar. Maar let dan wel even op, hoe die gehoorzaamheid omschreven wordt. Het staat er meteen achteraan: 'Dit betekent dat wij deze enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest, aanhangen, vertrouwen en liefhebben met heel ons hart, met heel onze ziel, met heel ons verstand en met al onze krachten'.

Het gaat dus niet om een gehoorzaamheid in de vorm van een groot aantal werken, die *wij* voor God moeten verrichten, waarin *wij* centraal staan en waarin *wij* altijd tekort zullen schieten. Het gaat om een gehoorzaamheid waarin wij ons aan *Hem* hechten, waarin wij *Hem* liefhebben en *waarin wij zijn genade, die nooit tekort schiet, altijd vertrouwen*. Daarin geven wij God niet iets terug, maar wij leren levensbreed ontvangen wat Hij geeft, in de weg van overgave en gebed.

Leren geloven in Gods genade

Dit is van veel belang voor onze omgang met God. Dat we zelf geen afstand scheppen tot de God die dichtbij is. Een afstand die ontstaat door een bewuste of (deels) onbewuste overtuiging, dat we te weinig terug hebben gedaan voor wat God voor ons deed. Menigeen zit daarmee, in meerdere of mindere mate. Soms met schaamte, angst en frustratie als gevolg. De boodschap van de Godsnaam is: Gods

unieke genade is niet gebaseerd op iets uit ons. Dat was niet zo, dat is niet zo en dat zal ook in eeuwigheid zo niet zijn.

Het enige dat God vraagt aan je is: *geloof je dat Ik zo ben?* En geloof je, dat Ik zo *ook* jouw God ben?

Ga je nu zo op Mij vertrouwen?

Ga je er nu echt op rekenen dat je met Jezus mijn kind bent en dat je met Hem in alles mag delen, ook al kun je uit jezelf nooit iets aandra-gen waardoor je dit enigszins verdient?

Ga je je eigen verdiensten nu uit je hoofd zetten?

Genade maakt geen schulden

Maar zijn wij dan geen schuldenaren?! Jazeker, voor de wet.

Maar niet voor de genade.

De wet laat zien hoe diep we gezonken zijn.

We zijn schuldig aan alle geboden, met name aan de *kern* van alle geboden, dat we God daarin veel te weinig hebben liefgehad.

Maar de genade is niet uit ons, helemaal niet.

Zij is uit God, in Jezus Christus, door zijn Heilige Geest. Deze genade wist al onze schuld uit, met het bloed van het Lam. *En vervolgens scheidt zij geen nieuwe schuld.*

Dat moeten alle schuldenaren goed tot zich laten doordringen.

Onze zonden en onze schuld brengen ons dagelijks in gebed tot God. Als we Hem belijden dat we zo doen en zo zijn, in gelovig vertrouwen op zijn barmhartigheid, wil Hij die last van ons afnemen.

En daar komt géén andere last voor in de plaats dan dit ene: geloof nu dat Ik *goed* ben, liefdevol, genadig, geduldig, trouw en waarachtig (Ex. 34:6). En geloof dat je *vrij* bent, waarlijk vrij van iedere inbreng tot je eigen behoud (Gal. 5:1). En blijf zo *heel dichtbij bij Mij*, in je hart, in je ziel, in je verstand, en met al je krachten.

Dat bedoelde Jezus met: 'mijn last is licht en mijn juk is zacht'.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

Waarom (weer) zending met Woord en daad?(2)

Sinds 1999 is er een inhaalslag gemaakt in ons zendingswerk. Woord en daad werden weer samengevoegd als kerkelijke zendingsactiviteiten. Want evangelieverkondiging en hulpverlening horen bijeen. Maar deze inhaalslag is in onze kring slechts gedeeltelijk doorgevoerd. Dat komt omdat we ons verleden onvoldoende hebben verwerkt en ons te sterk hebben afgezet tegen anderen. Onbesproken vragen kloppen nu weer aan onze poort. Dat willen we nu uiteenzetten. Dit vergt vooral aandacht voor historische discussies. Dan gaat het minder om de motivatie tot zending, meer om de manier en middelen van hulpverlening.

L.J. Joosse ■

Echte zending?

In de erkenning van de hulpdiensten als taak van de kerk, kwam een eeuwenoud probleem naar boven: hoe roept de Here mensen tot bekering en geloof? Alleen door preken of ook door mensen te scholen en te genezen? En welke middelen zijn er dan aan te wenden? Is het verlenen van die hulp echt onderdeel van onze missionaire roeping?

Op de achtergrond van wat de synode in 1896 bezig hield, lag daarom de vraag wat nu eigenlijk *echt* zending was: medisch werk en onderwijs of slechts de prediking van het evangelie? Kuyper bekritiseerde de medische zending. Hij vond dat geen echte zending. Dit werd verwoord in de synodediscussies uit 1896. Anderen, namelijk in de kring van dr. F.L. Rutgers, deelden die kritiek niet. Zo sprak zijn dochter, Jacqueline van Anel-Rutgers die als zendingeling en vrouw van H.A. van Anel op Midden-Java een dominante rol vervulde in het zendingswerk, steeds over haar medische werk en lectuurverspreiding als *echt* zendingswerk. In de benaming hulpdiensten gaf de synode in 1896 het eigen karakter aan en ook de voorrang van de evangelieverkondiging als hoofddienst boven hulpverlening. Met die naam koos de synode positie tegen de gedachte dat medische of educatieve zending dé echte zending zou zijn. Maar hulpdiensten bleven tegelijk onderdeel van kerkelijke zending, namelijk als aanvullende missionaire hulpverlening. Zo werd er door onze synode in 1896 een kerkelijke lijn getrokken: zending is evangelieverkondiging plus hulpverlening (woord en daad). Want de kerk draagt zorg voor evangelieverkondiging, maar tegelijk maakt ze die verkon-

diging mogelijk aan gezonde mensen die lezen kunnen. Zolang onderwijs en medische zorg onderdeel zijn van het totale werk tot bekering en kerkplanting, gaat het om missionair werk, om echte zending.

Daarin ligt geen tegenstrijdigheid, zoals onze studiedeputaten in hun rapportage uit 1948 stelden. Het ging de synode in 1896 immers om hulp tot bekering en duurzame kerkplanting.

Dit had alles te maken met een tweede vraag, namelijk naar het doel van zending. Lag dit doel in 'kerstening' van alle volken, of nog meer: ook in 'beschaving' als zendingsdoel? Heeft zending algemene beschaving van zoveel mogelijk mensen in de samenleving ten doel, dat is: 'verheffing', ontwikkeling van het volksleven naar een hogere trap van beschaving, of slechts kerstening van volken? Kerstening betekent immers slechts dat de kerk in de samenleving gerechtigheid bevordert. En wel in die zin dat mensen zich richten naar Gods geboden. Kuyper liet zich in zijn kritiek op medische zending volgens Trimp sterk leiden door wat er in Schotland gaande was. Daar ging het om de juiste zendingsmethode en het doel van onze kerkelijke missie. En dat behoeft nadere uitleg voor een goed verstaander van deze problematiek.

Schotland-Nederland

Het negentiende-eeuwse debat over 'woord en daad' draaide ook bij onze Schotse burens om twee belangrijke vragen. Het vraagstuk van de juiste zendingsmethode, breng je mensen alleen door het Woord, de evangelieverkondi-

ging, tot bekering of ook door ziektebestrijding, genezing en onderwijs? De medische zending had er een hoge vlucht genomen. Dit naast 'Jodenzending' dat door velen als dé eigenlijke zending werd beschouwd. Ook daar dus de vraag: wat is nu echte zending, en vooral ook de vraag wat is eerst: verkondiging of onderwijs en genezing?

Kuypers afkeer van de Schotse nadruk op medische zending klonk door in synodediscussies

Medische zending werd in Schotland gebaseerd op Christus' onverwachte daden van ontferming en op de tekenen en wonderen door de apostelen verricht. Belangrijke woordvoerders, Thomas Chalmers en John Love, verdedigden de stelling dat prediking allerlei hulp behoeft, want mensen moeten eerst worden geholpen om Christus te kunnen leren kennen. Chalmers botste namelijk op tegen predikanten die zich niet echt voor mensen in de samenleving inzetten. Ze hadden geen boodschap aan bestrijding van armoede en ziekte. Tegelijk verdedigde hij de voorrang van kerstening boven beschaving of humanisering van de hele samenleving. Slechts kerstening van volken was nodig. Iedereen, zeker de doelgroep van zending en evangelisatie, moest immers als gezond mens leren lezen, want hoe kun je horen naar het evangelie als je het niet kunt lezen ('hearing without reading?'). Bijbels verschaffen, scholen en ziekenhuizen oprichten was minstens zo belangrijk voor zendelingen, als preken maken, denk alleen al aan de bestrijding van analfabetisme. Zendelingen moeten dus vooral scholen oprichten.

Deze Schotse invloed bereikte ook de Nederlandse kerken in de negentiende eeuw. Maar belangrijke woordvoerders als Kuypers verzetten zich dus tegen die invloed. Ze stelden dat medische zending geen échte zending was: het bracht mensen niet tot bekering. En bekering vindt als regel niet plotseling maar geleidelijk plaats. Daarom werd tegelijk met betrekking tot de evangelieprediking benadrukt, dat de Geest mensen niet als het ware overrompelt en tot bekering brengt. Bekering vergde voorbereiding, toebereiding van de 'akker'. Waar zending zich met deze toebereiding bezig hield, heette dat werk 'voorbereidende genade'.

Kuypers afkeer van de Schotse nadruk op medische zending klonk door in synodediscussies, maar de synode hield in 1896 wel vol dat er in het zendingswerk hulpactiviteiten nodig waren om mensen ontvankelijk te maken voor het evangelie. Later werd Kuypers afkeer van medische zending overgenomen in de stelling van onze studiedeputaten in 1948 dat medische zending geen echte zending is en dat God Zichzelf wel een weg baant voor het evangelie naar de harten van mensen. De vraag naar de

zendingsmethode werd om die reden in onze kring overboord gezet.

Dat is te meer verwonderlijk omdat deze vraag voorheen positief was beantwoord en terugging op het gedachtegoed van zeventiende-eeuwse gereformeerden, onder wie Voetius. Deze stelden dat 'het Woord' een menselijke daad omvat: mensen verkondigen het evangelie zoals zendelingen als mensen functioneren, ook met hun houding, leefwijze etc. Anders gezegd, de tegenstelling tussen woord en daad klopte naar zeventiende-eeuws besef niet. Want verkondiging is een vorm van hulpverlening, niet anders dan o.a. het onderwijs of scholen en onderwijs. Het is deel van verkondiging. Toen sprak men dan ook al van hulpdiensten in het zendingswerk. Maar we moeten nog een tandje lager voor het verstaan van de achtergrond van de synodebeslissing uit 1896.

Tweeërlei roeping?

Het Schotse debat over de juiste zendings- of bekeringsmethode ging terug op een ander, dieperliggend probleem. Daarmee komen we terug bij wat o.a. H.J. Schilder in 1948 dogmatisch een roepingstheologie noemde. Het betrof de verhouding tussen wet en evangelie. Roept de Here volken op twee manieren? Ook door uiterlijke gedragsverandering en gehoorzaamheid aan de wet, of slechts door evangelieverkondiging? Of breder geformuleerd, was er tweeërlei roeping in de zending, een weg van de Here door natuur en geschiedenis naast die van verkondiging? Hebben volken Hem al niet leren kennen, o.a. door de invloed van kerstening in hun samenleving? Is de Here ook daarin niet met volken bezig?

Deze negentiende-eeuwse discussie over Gods roeping van mensen tot geloof in Hem als Schepper en Verlosser ontleende men via o.a. Robert Millar (1672-1752) aan de presbyteriaanse zending John Elliot. Deze had onder Indianen in Noord-Amerika gewerkt van 1646 tot 1690. Zijn methode was: eerst de bevolking brengen tot verandering van leefwijze en gedrag. Wanneer Indianen zich geheel hebben ontdaan van eigen cultuur en zich op Engelse wijze een puriteins leefpatroon hebben eigen gemaakt (een eerste roeping), dan pas kwam de tijd voor echte bekering door evangelieprediking, de echte roeping tot geloof. Gedragsverandering was voorbereiding, maar ook een weg van God met de Indianen. Echte bekering was voor hem vervolgens: onder tranen belijdenis doen van zonden en daardoor vergeving ontvangen op grond van de verdienste van Christus. Dat stond op een 'hoger' plan. Gedragsverandering of kerstening was slechts 'voorbereidende', vóórfase van bekering. In de zeventiende eeuw omvatte het zendingswerk in de eerste fase ook voor de gereformeerde kerken allereerst Bijbelonderricht. Maar zij richtten zich minder in die fase op gedragsverandering en gehoorzaamheid aan Gods wet; het draaide allereerst om Bijbel- en

geloofskennis. Overigens waren uitgezonden predikanten toen vaak medisch geschoold: evangelieverkondiging vergde behalve educatie en geloofskennis, ook gezondheid en politieke veiligheid. Maar vooral kerkelijke catechese en pastoraat vormden een gewichtig onderdeel van zendingswerk. Hoe konden mensen tot geloofskennis gebracht worden?

Zendelingen waren voor educatie aangewezen op creatuurlijke of scheppingsgegevens van andere mensen. Aanleg en bekwaamheid van mensen overzee voor het lezen van lectuur en gezonde, veilige omstandigheden zagen ze als scheppingsgegevens, niet als een verdienste of genade van Christus aan mensen. Deze 'natuurlijke' gegevens of mogelijkheden moesten benut en waren nodig voor zendingswerk, en wel om een duurzame bekering van schepselen te bewerken en duurzame, levensvatbare kerkplanting. Er was daarom veel aandacht voor het hanteren van hulpverlening als zendingsmethode ter uitvoering van de missionaire roeping der gereformeerde kerken. Het was ondersteuning van bekering en kerkplanting.

de verhouding tussen 'woord en daad' voor de missionaire hulpverlening van de kerk dringt nog altijd tot een nauwkeurige onderscheiding in soorten van hulpverlening

Op basis van dit verleden kan worden gesteld dat de verhouding tussen 'woord en daad' voor de missionaire hulpverlening van de kerk nog altijd dringt tot een nauwkeurige onderscheiding in soorten van hulpverlening: educatie, medische zorg en landbouwkredieten kunnen missionaire middelen zijn, niet slechts diaconale.

Zoals gezegd, in Nederland was er in gereformeerde kring vóór en na 1896 weinig diepgaande aandacht voor de herkomst en inhoud van deze zendingsdiscussies. Al te snel werden er knopen doorgehakt en anti-gevoelens tegen medische zending opgeroepen. Er werd puur praktisch gehandeld; praktische oplossingen gaven zending (inclusief hulpverlening) op kerkelijke wijze handen en voeten. Kerkelijke wegen werden gevonden om ook niet-predikanten hun status te geven. Aldus opereerden en rapporteerden zowel J.G. Scheurer (arts) als ook mevrouw(!) Van Andel-Rutgers vóór en na 1896 volledig in de kerkelijke kaders van de

gereformeerde kerken. Dit als (n.b.!) zendelingen voor Midden-Java.

Na de Vrijmaking was er al evenzeer onvoldoende oog voor zendingshistorische discussies en overheersten opnieuw de anti-gevoelens. Nu tegen een verdachte en al te brede aanpak van zending uit de kring van de wereldraad. Vragen over een verantwoorde zendingsmethode en de missionaire middelen werden overboord gezet.

De 'daad' werd gereserveerd voor particulieren, maar deze kwam, zoals in het eerste artikel uiteengezet, in 1999 weer terug onder ons kerkelijke dak. Dit kan achteraf worden gezien als onbewuste aansluiting bij wat de gereformeerde kerken voorheen beoogden: hulpverlening weer als missionaire ondersteuning van 'het Woord'. Dat laatste behelst immers ook de daad als menselijke evangelieverkondiging. De kerk kan mensen immers niet bekeren, maar de kerk heeft wel haar roeping daartoe. Deze bekering vindt als regel niet plaats als een overrompeling van mensen door de Geest. Er is onderwijs en menselijke zorg nodig om mensen tot Christus te brengen. Zending omvat daarom als kerkelijke roeping al die activiteiten waardoor anderen dichtbij en ver weg ertoe worden gebracht hun verantwoordelijkheid te erkennen of te ontvluchten om te (gaan) geloven in Jezus Christus.

Verfijning: een onbekrompen dubbelspoor

Missionaire hulp verschilt van diaconale. De eerste bedoelt om als het serieuze en levendige werk van de kerk op het zendingsterrein voortdurend de akker toe te bereiden en een effectieve ontkieming en groei van het gezaaide evangelie te bevorderen. Het staat niet minder dan evangelieprediking als uitvoering van onze kerkelijke roeping onder leiding van de Heilige Geest die alleen doordringt tot de harten van mensen en het wordt daarom uit liefde voor Christus en voor de komst van zijn koninkrijk onder de mensen verricht.

Daar komt bij dat zending niet alleen instrument is tot bekering van mensen, maar ook voor planting en opbouw van de kerk. Dit vergt behalve evangelieprediking eveneens de nodige activiteiten. En wel, om een groeiende, nieuwe locale verbonds- of geloofsgemeenschap levensvatbaar te maken temidden van een universele samenleving. Zonder dat er definitieve culturele oplossingen worden gegeven ten aanzien van educatieve, sociale en medische problemen, wil missionaire hulp vanuit de liefde in Christus Jezus aan anderen mogelijkheden bieden om als kerkleden en nieuwe kerken samen te leven.

Voorts, terwijl missionaire hulpverlening gericht is op en ingekaderd is in bekeringswerk en kerkplanting, wil oecumenische hulp versterking bieden voor bestaande kerken. Waar kerken zelfstandig zijn geworden en een eigen

netwerk hebben opgebouwd, kan er nog steeds hulp nodig zijn. Deze hulp is dan van oecumenische aard: het gaat om hulp aan zusterkerken in een internationale samenleving. Zowel missionaire als oecumenische hulp zijn van het diaconaat te onderscheiden op grond van haar bedoeling. Dit diaconaat is minder gericht op kerkopbouw en bekering van mensen, het heeft een algemener, een maatschappelijk-sociale bedoeling als bewijs van liefdebetoon, te weten de leniging van (acute) nood opdat kerkmensen meer gerechtigheid, bijv. minder armoede en ziekten, zullen beleven. Diakenen zijn immers geen introverte dieneren van de kerk, als zouden zij slechts gericht zijn op eigen locale kring als een besloten gemeenschap. Ze zullen alert zijn in het concreet ondersteunen van wereldwijde noodprojecten.

Missionaire hulpverlening vindt dus haar basis in het praktiseren van een verantwoorde zendingsmethode, terwijl diaconale hulp rust op de eis tot liefdebetoon jegens alle mensen, in het bijzonder onze (bestaande en toekomstige) geloofsgenoten. Zo is er niet één spoor van hulp, maar zijn er in het zendingswerk twee soorten hulpverlening. Dit brengt op de zendingsterreinen met zich mee dat er een structurele overlap is tussen de missionaire en dia-

zo is er niet één spoor van hulp, maar zijn er in het zendingswerk twee soorten hulpverlening

conale hulpverlening.

Beiden kennen verschillende motieven en een verschillend doel. Dit vereist nauwe samenwerking tussen zendingsinstanties en de diakenen van Christus' kerk om de missionaire en diaconale hulpverlening te laten sporen. Ook afstemming in beleid voor wereldwijde projecten is nodig. Organisatorisch kan deze afstemming concreet gestalte krijgen door regelmatig overleg tussen zendende instanties en anderzijds de diakenen met hun hulpverleningscommissie. Omdat in onze kring de missionaire en diaconale hulpverlening tot op heden op één hoop zijn geveegd, delen zendende instanties en diakenen hun gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de hulpverlening op hun zendingsterrein slechts met mondjesmaat.

Enkele conclusies:

Historisch gezien geldt allereerst dat het debat over 'woord en daad' na de Vrijmaking eenzijdig werd gevoerd vanuit de diaconale opdracht van de kerk en slecht vanuit een motivatie-optiek. Dat is terug te vinden in synodale besluitvorming in 1999. Er is echter historisch reden genoeg om na die synodebeslissingen een verfijning aan te brengen tussen missionaire, oecumenische en diaconale hulpverlening, op basis van verschillen in grond en doelstelling. Tegelijk bergen deze soorten van hulpverlening zoveel gemeenschappelijks in zich dat kerkelijke instanties nauwe betrokkenheid zullen organiseren voor de hulp aan onze nabije en verre naasten, dus voor zowel evangelisatie als zending. Diakenen zouden er goed aan doen naast hun locale externe diaconale arbeid regelmatig na te gaan of de mondiale diaconale en missionaire hulp elkaar onderling versterken in de aangegane steunprojecten. Missionaire hulpactiviteiten kunnen vruchtbaar inwerken op diaconale arbeid door verdieping van het besef dat verlossing in Christus betekent: het prijzen van Gods genade, en wel zodanig dat bijv. negatieve gevoelens van afhankelijkheid verdwijnen bij mensen in binnen- en buitenland. Elke vorm van hulpverlening vindt immers haar vervulling in wat elke collecte volgens de apostel Paulus beoogt: delen in dienstbetoon (2 Cor. 8: 1-4).

Dr. L.J. Joosse is predikant van de Gereformeerde kerk te Groningen-West en zendingshistoricus.

Enige literatuur:

- A.N. Hendriks, *Werelddiaconaat? Enige opmerkingen over de hulpverlening aan de verre naaste*, Groningen 1971.
- C.J. Haak e.a., *Met vereende kerken*, GMO-bulletin no 6, Zwolle 1996.
- John Roxborough, *Thomas Chalmers: Enthousiast for Mission*, Edinburgh 1999.
- C.J. de Ruijter, *De horizon van het heil*, Kampen 1992, pp.155-163.
- C. Trimp, 'Waar was de diaken?', in: G. van Bruggen e.a., *Samen werken aan ontwikkeling*, Barneveld 1989, pp. 34-53.
- H. Venema, *Liefdedienst aan allen. Gemeente en diaken hand in hand voor wereldwijde hulpverlening*. Groningen 2003.
- Rineke van der Woerd, *Werken zolang het dag is*.
- Jacqueline Cornélie van Andel-Rutgers (1874-1951) gereformeerd zendeling in Midden-Java, Kampen 2004.

Een hek om je dak

Over veiligheid in de opvoeding

“Als u een huis bouwt, moet u het dak voorzien van een balustrade; anders bent u aansprakelijk wanneer iemand eraf valt”. Deze aanwijzing is te vinden in de afscheidsrede van Mozes, Deuteronomium 22:8.

In die uitspraak zit een stukje verantwoordelijkheid op je nemen. Maar ook grenzen aangeven en zo veiligheid aanbieden.

Deze opdracht met de bijbehorende consequenties, staat te midden van andere uitspraken die gaan over de zorg voor de naaste. Als mens ben je verantwoordelijk voor je eigen welzijn, maar ook zeker voor dat van de naaste.

J.J.D. Baas ■

Via Mozes laat de Here God zien dat Hij uit is op ons welzijn. Veiligheid probeer je in elk geval te bewerken voor degenen die je het meest nabij zijn. Bijvoorbeeld de kinderen, die aan je bijzondere zorg zijn toevertrouwd. Om die zorg voor veiligheid te waarborgen heeft de Here God ouders beloften laten afleggen: “Beloof je dat je dit kind, waarvan je de vader en de moeder bent, bij het opgroeien in deze leer (en het leven daarnaar) naar vermogen zult onderwijzen en laten onderwijzen?”

En omdat onze God op de hoogte is van onze zeer beperkte vermogens in dezen, belooft Hij bij de doop zijn eigen Geest. God zelf wil je helpen, omdat Hij uit is op levensbehoud van jou en je kind.

Veiligheid door je handen

De Here God vindt veiligheid van het grootste belang voor zijn kinderen. Gevoelens van veiligheid en geborgenheid zijn voor een mens belangrijke basisvoorwaarden voor een gezonde ontwikkeling. Daarom zullen ouders, voor zover het in hun vermogen ligt, een veilige omgeving voor hun kinderen creëren.

Maar hoe doe je dat? In de eerste plaats bieden ouders veiligheid door de liefdevolle omgang met hun kind. Als het nog klein is, koester je het in je armen. Je streelt je kind en houdt het dicht tegen je aan. In de eerste levensfase is de huid van het kind het ontvangststation voor communicatie. Je fluistert allerlei woordjes op liefdevolle toon in de oren van je kind. Die ogenblikken zijn van groot belang voor je kind. Het legt de basis voor het gevoel van veiligheid. Het ervaart op dat moment: ik ben geliefd, ik

voel me fijn, het is goed om hier te zijn. Zonder woorden zeg je: Fijn dat je er bent. Ik hou van je.

Zelfs voor een volwassene geldt het nog: als je weet dat je geliefd bent, voel jij je geborgen. Zo ervaart je kind: ik ben veilig in vaders of moeders armen. Daarmee leer je reeds aan dat kleine kind: Je bent ook veilig bij God. Door dat strelen ben je in feite bezig met geloofsopvoeding door je handen.

ouders bieden veiligheid door de liefdevolle omgang met hun kind

Die handeling, die lichamelijke, blijft een leven lang belangrijk: even aangeraakt worden, een arm om je schouder, een aai over je bol, een knuffel op je wang. Wie ervaart dat niet als positief?

Een jong kind kan zo lekker dicht tegen je aan kruipen. Geen plek op de hele wereld zo veilig als bij jou op schoot. Je puber van vijftien weert aan de ene kant jouw handen af: “alsjeblieft geen liefkozingen, ik schaam me dood”. Maar intussen wil hij die aanraking van jou wel door even een flinke stoeipartij met je aan te gaan. Die liefkozingen hebben voor die leeftijdsgroep een andere gevoelswaarde gekregen. Die bewaren ze nu liever voor een ander.

Veiligheid door regels

Veiligheid kan ook op een nog andere manier aangeboden worden. Je kind vraagt om duidelijkheid, dat biedt hem veiligheid. Je kind weet dan waar het aan toe is. In eerste instantie

wordt die duidelijkheid vaak niet als positief ervaren. Je bent aan het wandelen met je kind van vier. De bal is mee. Opeens rolt die bal de drukke straat op. Je kind wil er achteraan rennen. Maar jij grijpt hem bij zijn arm. Je kind zou anders zo maar onder een auto kunnen komen. Die ingreep doet zeer. En de bal wordt overreden door de auto. Met een knal wordt hij geplet.

Je kind is woedend en schreeuwt het uit. Je hebt je niet populair gemaakt. (Tussen haakjes: het is de vraag of dat het doel van de opvoeding zou moeten zijn). Wat je hebt gedaan is veiligheid bieden.

bied die veiligheid door de regels ook te handhaven

Door regels te stellen, bied je duidelijkheid in je gezin, op school, op je werk. Als je regels geeft, moet je ze ook consequent en redelijk handhaven. Dat laatste is vaak lastig en vermoeiend. Het lijkt soms een eindeloos spel in de opvoeding: jij geeft regels en je kind lijkt steeds maar de grenzen van die regels op te zoeken. En dat laatste is ook werkelijk zo. Je kind is namelijk onbewust op zoek naar veiligheid. En dan moet het leren ervaren hoe 'hard' een regel eigenlijk is? Hoe sterk is de geldigheid? Wat zijn de uitzonderingen en waarom? Het feit dat je kind steeds die grenzen opzoekt, laat zien dat je kind een relatie met je heeft. Het zoekt zijn veiligheid bij jou.

Dan is het van belang dat jij die veiligheid dan ook duidelijk biedt door de regels te handhaven. Sommige ouders zijn bang dat het ongezellig wordt als je regels moet handhaven, die je kind niet wil houden. Als je sancties moet treffen. Dat is ook eerst wel even zo. En daar heb je ook wel begrip voor: natuurlijk is het niet leuk als je iets niet mag. Maar als je kind weet dat het ook echt niet mag, weet het waar het aan toe is met zijn ouders. Dat schept duidelijkheid en biedt veiligheid. Zo voer je als ouders beleid op lange termijn.

Het maakt kinderen onzeker en onrustig, als regels steeds veranderen, of opeens geen regels meer blijken te zijn. Je kind voelt zich onveilig. Het is als met het hek om het dak uit Deuteronomium 22. Je geeft de veilige grenzen aan voor je kind. Die haal je niet opeens weg, omdat iemand het niet zo leuk vindt staan. Dan wordt het pas gevaarlijk.

Regels stellen vraagt om duidelijkheid, dat geldt al bij het vaststellen van die regels. Overweeg goed en overleg met elkaar als ouders, waarom je een bepaalde regel stelt. Zodat het niet vandaag zus is en morgen zo.

Veiligheid door regels 2

In deze vakantie maakten de kranten opnieuw melding van het veelvuldige alcoholgebruik door jongeren. Hoe is die situatie bij onze

jeugd en bij hun voorbeelden, de ouders? Bij het doorlezen van Deuteronomium viel mijn oog ook op de volgende tekst:

18 Als ouders een opstandige, onhandelbare zoon hebben, die niet naar hen luistert en ook na hardhandige bestraffing nog niet wil gehoorzamen, 19 dan moeten zijn vader en zijn moeder hem meevoeren naar de stadspoort en hem aan de oudsten voorgeleiden. 20 Ze moeten tegenover de stadsoudsten verklaren: 'Onze zoon is opstandig en onhandelbaar. Hij wil niet naar ons luisteren. Hij is een losbol en hij drinkt te veel.' 21 De inwoners van de stad moeten hem dan stenigen tot de dood erop volgt. Zo moet u het kwaad dat zich bij u aandient in de kiem smoren. Het hele volk van Israël moet erdoor worden afgeschrikt.

Bij veel kerken is er tegenwoordig een jeugdhonk in de vorm van een soos. Een of meer keren per maand komt daar de jeugd van de kerk naar toe voor de ontmoeting. Hoe is het daar gesteld met het schenken van alcoholhoudende dranken? Soms hoor je daarbij zeggen: "Als er geen alcohol geschonken mag worden komen ze niet meer". Het zou toch beschamend zijn als dat de aanleiding is om het schenken van die drank te handhaven. Wat zou je doen als je wist dat men drugs gebruikte in de soos van de kerk? Je zou de tent toch ogenblikkelijk sluiten? Is het ouders bekend dat het gebruik van alcohol veel schadelijker is voor de jonge lichamen, dan het gebruik van vele soorten drugs? En toch mag alcoholhoudende drank in veel sozen wel geschonken worden?

Als je de tekst uit Deuteronomium 21 leest is het drankprobleem niet alleen iets van deze tijd. Wat een straffe maatregel stond daar trouwens op het niet gehoorzamen van de ouders.

dat vraagt een duidelijke stellingname van de ouder

Veiligheid betekent een hek om je dak, om het leven te beschermen. Dat vraagt in dit verband een duidelijke stellingname van de ouder. Dat begint met het eigen drankgebruik kritisch onder ogen te nemen. Vervolgens door duidelijke regels aan de kinderen/jongeren te geven. En - eventueel in goed overleg met andere ouders - die regels ook te handhaven. Het zal je aanvankelijk niet in dank worden afgenomen. Maar je bent toch uit op levensbehoud... Wordt het geen tijd dat de zogenaamde gedoogcultuur rond de soos van de kerk op dit punt wordt aangepakt? Wachten op anderen levert meestal niets op.

Maar als je kinderen dan vervolgens niet meer naar de kerksoos gaan, maar naar een café waar de sfeer helemaal nergens op lijkt? Jagen

we ze dan niet bij de kerk vandaan? Als de alcohol de kinderen bij de kerk zou moeten gaan houden is het niet best. Het is daarom aan te raden niet alleen kil een verbod op alcoholhoudende drank af te kondigen. Het zou mooi zijn als ouders daarover met de jongeren in gesprek gaan. Dat is mooi voor de jongere, maar werkt ook positief naar de ouders zelf. Je moet het namelijk voor jezelf eerst goed op een rij hebben, wat je gaat zeggen en hoe. Benader de jongeren dan vooral vanuit de liefde van Christus. Zoals Hij het zou doen als Hij met onze jongeren in gesprek zou gaan. Bovendien is het een mooie gelegenheid te laten horen dat je zelf hierin ook schuld te belijden hebt en zegt dat jij je op dit gebied ook dagelijks moet bekeren. Het is m.i. de enige Weg om kinderen bij de kerk te betrekken: Christus. Laat ook de soos van de kerk een echte veilige plaats zijn, waar het goed toeven is voor je kind.

Veiligheid door anderen

Veiligheid is er op gericht dat het leven beschermd wordt. Daarom zoek je ook een veilige school voor je kind. Dat betekent een school waar men Het Leven van je kind kostbaar vindt. Waar de lijn van jouw opvoeding zichtbaar is.

Een veilige school is in de praktijk een school met duidelijke regels, heldere gedragscodes, kwalitatief goed onderwijs, een positief pedagogisch klimaat.

Met al die punten ben je overigens nog niet op de helft. Want het meest wezenlijke is de basis onder al die afspraken. De basis daarvan vind je in de identiteit van de school. Vanuit welke basis werkt men? Waarom streeft men naar duidelijke regels, heldere gedragscodes, kwaliteitsonderwijs en een goed pedagogisch klimaat?

Als antwoord op die vraag zal de identiteit van de school naar voren komen. Een humanist zal zeggen, omdat de mens goed is, willen we het ook goed houden. En op dat punt zal de gereformeerde school zeggen: omdat het kind het eigendom van Christus is, gaan we met elk kind om zoals Christus het wil. Gods Woord is onze basis.

En via die weg kom je uit op woorden als verwondering (dat Jezus je wilde verlossen), dankbaarheid (omdat je door Jezus gered bent), blijdschap (zo mag je nu leven voor Hem). Zo ontdek je de veilige school voor je kind.

Er zit nog een andere kant aan. Je zou hierbij passief ten opzichte van de school kunnen blijven. Je constateert: de school van mijn kind is een veilige school, ik kan andere dingen gaan doen.

Maar, onderdeel van die veilige school ben je zelf. De school is immers van de ouders. Dus bepaal je en handhaaf jij mede die veiligheid. Bij de veilige school horen daarom actief

betrokken ouders. Ze leven mee met de school via de ouderavonden. Ze mopperen niet op de leerkrachten, maar bidden dagelijks voor hen. Volgens Deuteronomium is een dak veilig met een hek erom. Zo is een school veilig als God erbij is.

onderdeel van die veilige school ben je zelf

Jij kunt de veilige muur om de school van je kind versterken met gebed. Dat kan het gebed thuis zijn, of in de kerk bij de voorbede, of via de gebedsgroep van de school. Laat het gebed voor de school en allen die erbij betrokken zijn nooit een formaliteit zijn. Dan staat er pas een stevig hek en wordt het leven daar beschermd.

Tenslotte

De les die van Deuteronomium 22: 8 geleerd kan worden, is dat je actief wordt ingeschakeld voor het creëren van een veilige omgeving. Jij moet in actie komen om het hek aan te brengen, dat wil zeggen: je moet grenzen aangeven. Dat geldt voor je eigen leven, maar ook voor de opvoeding van de kinderen. Zichtbare grenzen zorgen voor een stukje duidelijkheid en daardoor voor veiligheid.

Je kunt tegen een hek opbotsen als je niet uitkijkt. Dat doet zeer. Maar het voorkomt wel een dodelijke val. En daar gaat het allemaal om: het hek is er niet neergezet om tegenop te lopen, maar om het leven te beschermen.

J.J.D. Baas is regiodirecteur van de Gereformeerde Schoolvereniging Veluwe Plus

Rechtgezet

In de Reformatie van 13 augustus jl. is een recensie van het boek van Hans Boersma, *Hospitality, violence and the cross* geplaatst in de rubriek *Achtergronden*.

Dit artikel is niet - zoals vermeld - geschreven door Ds. J.J. Burger, predikant te Axel, maar door J.M. (Hans) Burger, AIO aan de Theologische Universiteit in Kampen, onderzoeksgroep Systematische Theologie, bezig met een onderzoek over 'in Christus zijn'.

In hemelsnaam! Vraagtekens bij economische waarden

Niet een sterke economie of een doeltreffende overheid bepaalt de kwaliteit van het leven, maar een vitale en krachtige samenleving. In zijn boek 'In hemelsnaam' hekelt de econoom Arjo Klamer de economisering van het leven. Goed leven in een goede samenleving draait niet primair om geld, maar om vriendschap, wellevendheid, zorg en aandacht. En uiteindelijk vooral om iets cultureels of spiritueels, of wel iets wat zin geeft aan leven. Het gaat om handelen vanuit overtuiging, handelen in liefde. 'In hemelsnaam' is wat mij betreft ook een oproep aan christenen om weer werk te maken van hun maatschappelijk handelen tot lof van God.

J. Westert ■

Nederland mag dan behoren tot de economisch welvarendste landen ter wereld, toch ervaren we onbehagen in dit land van overvloed. Het lijkt er sterk op dat Nederlanders een tekort ervaren aan stabiliteit en geborgenheid. Er is schaarste aan wellevendheid en aan verantwoordelijkheidsgevoel. Arjo Klamer vraagt zich af waarom het gangbare economisch denken, waarin het vooral gaat over het oplossen van het vraagstuk van de schaarste, geen verklaring kan bedenken voor het onbehagen in de samenleving. De economisering van het leven heeft het leven de afgelopen decennia niet leuker gemaakt.

Miskenning

In het economisch denken is er sprake van een miskenning van het gevoel van onbehagen onder burgers. De economische maatregelen, gecombineerd met sociale maatregelen gericht op het indammen van geweld en het beteugelen van misbruik van voorzieningen, hebben

culturele waarden in het economisch denken. De derde sfeer (de alledaagse leefwereld van de burgers) tussen markt en overheid verdient meer aandacht. Het gaat om het perspectief van waaruit naar de mens wordt gekeken. Vanuit economisch perspectief is de standaardverklaring, dat individuen rationele keuzen maken en daarbij eigen belang nastreven om een zo groot mogelijke welvaart te bereiken. Klamer vindt dat perspectief te beperkt. Niet alleen Klamer, maar ook anderen stellen vragen bij het economisch denken.

De beleving van welvaart zit tussen de oren niet in de portemonnee, stelde de Engelse econoom Layard in zijn boek *Happiness*. En recent kwam het boek *Economie van de eerbied* van Roelf Haan uit, waarin wordt stilgestaan bij het bijbelse spreken over geld en goed.

Christelijke traditie

In hemelsnaam is een andere waardevolle invalshoek voor christenen, die aan hun sociaal economisch handelen zin en richting willen geven. In de christelijke traditie heeft er altijd veel aandacht bestaan voor het vraagstuk van het dagelijks brood. In Calvijns denken had de kerk een maatschappelijke en politieke taak. In het katholieke denken is de encycliek *Rerum Novarum* (1891) een markant moment in het spreken van de kerk over sociale vraagstukken. En in hetzelfde jaar 1891 sprak Abraham Kuyper zijn beroemde rede: *Het sociale vraagstuk en de christelijke religie* uit. Ook daarna hebben gereformeerden zich regelmatig met het vraagstuk van de verantwoordelijkheid voor hun sociaal economisch handelen beziggehouden. Vaak beperkte de discussie zich echter tot een

de derde sfeer (de alledaagse leefwereld van de burgers) tussen markt en overheid verdient meer aandacht

gezorgd voor een verharding van de samenleving. De kenmerkende waarden van de markt én die van de overheid bieden geen afdoende antwoorden op dat gevoel van onbehagen. Klamer vraagt een herwaardering van sociale en

positiebepaling tussen links en rechts, tussen individu en collectief of tussen overheid en markt. Slechts een enkele keer werd een poging gewaagd daarboven uit te steken. Nijkamp's *Herfsttij der vooruitgang* in de jaren tachtig was zo'n poging. Maar over het algemeen is het gesprek blijven hangen in het debat tussen markt of overheid, tussen links of rechts. Het debat over de sociaal economische visie van de ChristenUnie is een voorbeeld van dat denken binnen een eendimensionaal perspectief. In Denkwijzer, het blad van de Groen van Prinsterer Stichting, noteerde Van Popta enige tijd geleden het belang om de meer-dimensionaliteit van het vraagstuk van dynamiek en solidariteit in het christelijk economisch denken onder ogen te zien. Dan verdwijnt vanzelf het links-rechts dilemma als meetlat van tafel. Niet alleen in de politiek is een vernieuwende bezinning relevant; ook de aandacht van de kerk voor het maatschappelijk gesprek vraagt om vernieuwing en verdieping. De roep om spiritualiteit in de samenleving, in het economisch denken is een roep die kerken niet mogen negeren. Het is een uitnodiging aan de kerk om de ontstane leemte in te vullen. In mijn ogen wordt dat bevestigd in de *andere-waarden-benadering* van Klamer. De economie en het economisch denken is niet meer dan een middel. Niet een sterke economie of een doeltreffende overheid bepaalt de kwaliteit van leven, maar een vitale en krachtige samenleving.'

Deugdzzaam denken

Klamer kiest voor de aanvulling op het economisch denken met neotraditionele waarden. In zijn denken betekent dit het koppelen van conservatieve denkbeelden (deugden) aan een sterk sociale kijk op de samenleving, met nadruk op waarden als wellevendheid, solidariteit, zorgzaamheid en verantwoordelijkheid. Hij stoort zich aan het oprukkende marktmechanisme, de commercialisering van het publieke domein en de verstikkende greep van overheidsbureaucraten. In zijn boek tekent hij zowel de sfeer van de markt, als de sfeer van de overheid als vierkanten. Ze zijn vierkant in hun logica. In de markt draait alles om de prijs van de dingen en voor de overheid draait alles om regels. Zowel in de markt als bij de overheid regeren contracten en de behoefte te controleren, te rationaliseren en te managen. De werkelijkheid functioneert anders dan de sferen van de markt en de overheid ons willen doen geloven. Dat vraagt dus ook om anders te denken en rekenschap te geven van waarden en gemeenschappelijke goederen, van vriendschappen, van gezinnen, van een civil society. Dat is het domein van ook van netwerken, clubs en verenigingen, van kerken en scholen, van collegialiteit en wederkerigheid in relaties. Deze sfeer is in onze moderne samenleving tussen de wielen geraakt van een te dominante overheid met zijn bureaucratische regels aan

de ene kant en het oprukkende marktdenken aan de andere kant. En hoewel de markt een goede manier is om economische beslissingen van individuen te coördineren, is het marktdenken te overheersend geworden en gaat het ten koste van de verdere ontwikkeling van de derde sfeer. De derde sfeer is cruciaal voor de vorming van sociale waarden en gemeenschappelijke goederen. Het is de informele sfeer dat mensen vertrouwen genereren, wellevendheid, een leuke buurt organiseren, gezelligheid, vriendschap en goede gesprekken.

Waardenschema civil society

<i>positief</i>	<i>negatief</i>
verantwoordelijkheid	plichtmatigheid
loyaliteit	betutteling
gemeenschappelijkheid	onderdrukking
zorgzaamheid	afhankelijkheid
generositeit	liefdadigheid
vriendschappelijkheid	vijandelijkheid
collegialiteit	buitensluiting
	discriminatie

Kerken leveren een belangrijke bijdrage aan deze derde sfeer. Ze brengen mensen samen en bepalen min of meer hun manier van samenleven, hun sociale en culturele waarden. In de Verenigde Staten voedt het kerkelijk leven waarden als dienstbaarheid, eerlijkheid en gemeenschapszin en family values. De sferen van de overheid en de markt zijn gebaat bij een sterke derde sfeer. Een democratisch bestel functioneert beter als de derde sfeer sterk is (Putnam 1994). Dat geldt evenzeer voor de markt. Mensen die elkaar kennen uit

de roep om spiritualiteit in de samenleving, in het economisch denken is een roep die kerken niet mogen negeren

een kerk, vereniging of een netwerk zullen gemakkelijker met elkaar handelen dan mensen die totale vreemden van elkaar zijn. In deze sfeer worden burgerlijke deugden gegenereerd, zoals verantwoordelijkheidsgevoel, prudentie, plichtsbesef, vooruitziendheid, overtuiging en het vermogen om in team te opereren en opdrachten uit te voeren. Sociale waarden beïnvloeden in sterke mate het economisch denken. Zowel in de sfeer van de markt en de sfeer van de overheid is het nodig meer rekenschap te geven van deze waarden.

Waardenschema van de overheid

<i>positief</i>	<i>negatief</i>
rechtvaardigheid	meedogenloos
solidariteit	belastingdruk
collectief belang	nationalisme
regelgeving	dwang en regelzucht
gelijkheid	stroperigheid
overleg	inefficiëntie
democratisch	onpersoonlijk
objectiviteit	bureaucratisch
	harteloos

Dominant

Voor geen van de sferen is dominantie van de ene sfeer ten opzichte van de andere goed. De laatste vijf decennia hebben we dat ervaren met een te dominante overheidssfeer. Nu worstelen we met een dominant marktdenken, dat doorwerkt in elke sector. De markt staat model voor het handelen. Marktwerving in het notariaat, de energiesector en bij het openbaar vervoer geven aan dat het de overheid ernst is. Waarden als gemeenschappelijkheid, redelijkheid, prudentie en stabiliteit worden daardoor van minder gewicht, terwijl waarden als eigen belang, winst, zelfverrijking en efficiëntie de boventoon gaan voeren. Met als gevolg, dat sociale waarden naar de achtergrond schuiven. Bij een dominante overheidssfeer zie je soortgelijke effecten. Illegalen die onder ons een goed bestaan hebben opgebouwd moeten weg; voor degenen die met hen optrekken en hun een warm hart toedragen is zulk overheidsbeleid, gebaseerd op uitvoering van uniforme regels en gelijke behandeling meedogenloos. Dat geldt ook voor het instituut van de gift. Nederlanders geven nog volop, maar de belangrijkste groep zijn kerkgangers en die groep slinkt snel. De overheid heeft veel verantwoordelijkheden overgenomen, waardoor we het ook normaal zijn gaan vinden dat de overheid deze functie overneemt. Veel Nederlanders voelen die sociale plicht niet meer. Wat dat

Waardenschema van de markt

<i>positief</i>	<i>negatief</i>
vrijheid van keuze	machtsconcentratie
sovereine consumptie	manipulatie via reclame
onafhankelijkheid	onzekerheid en instabiliteit
prestatiegerichtheid	prestatiedwang
ondernemingslust	hebzucht
objectieve prijsbeleid	objectivering
individuele verantwoordelijkheid	anonimiteit
individueel gericht	asociaal en immoreel gedrag

betreft is het boeiend om de effecten van het besluit om subsidie te vragen voor de Theologische Universiteit te Kampen te meten als het gaat om de plicht van kerkleden om het instituut van gift in stand te houden. Het is de vraag vanuit welke waarden er gehandeld wordt.

Balans

Uit de schema's van de kenmerkende waarden blijkt, dat een goed balans tussen de drie sferen relevant is. Een dominante overheid verdringt de markt en zorgt met haar bureaucratie, dat de derde sfeer wordt aangetast. Een dominante marktwerving heeft te weinig oog voor sociale waarden en waardeert te weinig de eigenstandige rol van de overheid, waar het gaat om rechtvaardigheid, solidariteit en het collectieve belang. Maar ook de derde sfeer kan beperkend en verstikkend werken, omdat we afhankelijk zijn van mensen met wie we iets gemeenschappelijks hebben. De markt kan in zo'n geval vrijheid van handelen schenken. En de sfeer van de overheid voegt de waarde van recht doen en gelijke behandeling toe. In de praktijk lopen sferen in elkaar over en zorgen voor wederzijdse beïnvloeding, maar het is nuttig het onderscheid tussen de verschillende sferen goed voor de bril te houden. Liefde en vriendschap zijn niet te koop. De manier waarop rechtvaardigheid door de overheid wordt bevorderd geldt niet in de familiesfeer.

Burgerschap

We leven in een land van overvloed, desondanks heerst er onbehagen. Klamer wijt dat aan het feit, dat de derde sfeer (de civil society) veronachtzaamd wordt. De opleving van waardendiscussies zijn daartoe een signaal. Die waarden zijn bepalend voor de kwaliteit van de samenleving. Het primaat van de samenleving en de eigen verantwoordelijkheid van burgers vraagt nadrukkelijker een plek.

we leven in een land van overvloed, desondanks heerst er onbehagen

De overheid moet in haar beleid die derde sfeer versterken door meer rekening te houden met het belang van gezinnen, scholen, kerken, organisaties die in de derde sfeer opereren. Maar ook in de formulering van beleid en de taal van de markt die in de overheidssfeer zo manifest aanwezig is (individueel, klant, zorgconsument in plaats van burger en lid van een gemeenschap) kan een bijdrage worden geleverd aan de herwaardering van de derde sfeer, van waarden als burgerschap, zorgzaamheid, gemeenschappelijkheid en verantwoordelijkheid. En als het gaat om economie en markt is

er veel gewonnen door helder te maken dat economie en markt geen doelen in zelf zijn, maar hulpmiddelen, systemen die het functioneren van een vrijheid in de samenleving bevorderen, maar ook begrensd zijn naar hun aard.

In overtuiging

Het voorgaande is gemakkelijk opgeschreven. *In hemelsnaam* is de titel van een boek, dat vraagt om nog een dimensie. Het vraagt om handelen vanuit overtuiging. In een wereld die stijf staat van contracten en wettelijke regels komt liefdevol handelen in de knel. Klamer wijst op Gods aanwezigheid in alles, dus ook het handelen in de markt. De Here Jezus inspireert ons waarachtig te zijn, oog te hebben voor de ander en altijd te beseffen dat er meer is dan het hier het nu. *In hemelsnaam* is ook een dappere poging om aan het handelen in overtuiging diepere zin mee te geven. Op dat terrein hebben kerken veel zeggingskracht verloren zien gaan. Het gesprek over het sociale klimaat in de samenleving wordt veel gevoerd op basis van horizontale sociale waarden voor de menselijke gemeenschap. In De Reformatie, nr 42 stimuleerde Kamphuis een hervatting van het gesprek over de kerk vanuit de benadering 'van boven' en 'van beneden'. De discussie over 'van boven' en 'van beneden' past ook in het gesprek over samenlevingsontwikkeling. Het onbehagen in het economisch denken heeft alles te maken met onvoldoende aandacht voor de betekenis van sociale en culturele waarden voor mensen, maar meer nog met het ontbre-

ken aan zicht op zingeving en het waartoe. Dat doet de behoefte spiritualiteit ontstaan. Kerken zijn aan de zijkant van het maatschappelijk gesprek beland, maar in de herwaardering van de derde sfeer kunnen zij zich ook herpakken. Niet primair door in het economisch debat grote uitspraken te doen over het milieu of armoede, maar door stil te staan bij het alledaags handelen in de markt, bij ons

kerken zijn aan de zijkant van het maatschappelijk gesprek beland, maar ...

dagelijks brood. Is ons handelen te rijmen met de gerichtheid te leven vanuit Zijn liefde? Die verticale dimensie is gericht op de lof en eer en heerlijkheid van Hem die zetelt op de troon (Op. 5,13). De werkelijke doorstart van de aarde en een menswaardig bestaan is gelegen in haar eenwording met de hemel. *In hemelsnaam* is de roep om 'van beneden' meer te verbinden met 'van boven'. Handelen in overtuiging vraagt om versterking met die verticale dimensie in het spreken van de kerk.

Jan Westert is directeur van het Menso Alting College te Groningen.

Deze bijdrage is geschreven n.a.v. de verschijning van 'In hemelsnaam' door Arjo Klamer, Kampen, 2005. Reacties: j.westert@planet.nl

persberichten

Studiedag Huiselijk geweld en de christelijke gemeente

Huiselijk geweld en de gemeente: (hoe) bestaat het!? Tijdens de studiedag van Christelijke Hogeschool Ede (CHE) op vrijdag 7 oktober 2005 staat dit thema centraal. Ook wordt op deze dag het eerste protocol kindermishandeling voor de christelijke gemeente uitgereikt en besproken. De studiedag wordt georganiseerd door Instituut voor Gemeenteopbouw en Theologie van de CHE.

Datum: vrijdag 7 oktober 2005 van 9.00 - 16.00 uur

Locatie: Christelijke Hogeschool Ede, Oude Kerkweg 100, 6717 JS Ede

Kosten voor deelname: € 125,- voor instellingen (zorg, welzijn en onderwijs), € 65,- voor deelnemers vanuit kerken en overige deelnemers. Elke deelnemer ontvangt het protocol kindermishandeling.

Meer informatie of aanmelden? Kijk op www.che.nl/igt of bel: 0318-696322.

Kerkdienst voor Doven en Slechthorenden op TV vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerk in Kampen op zondag 4 september 2005, Nederland 1, 11.00 uur

Op D.V. 4 september wordt via de televisie een kerkdienst uitgezonden in samenwerking met het Dovenpastoraat. De dienst komt vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerk in Kampen. Dovenpastor ds. Adri Dingemanse spreekt over Jozef, de zoon van Jacob én over de relatie die Jozef met zijn broers had; dit aan de hand van Genesis 50: 15 - 21. De dienst wordt begeleidt door organist Harry Hamer. Na afloop van de uitzending is er gelegenheid om met medewerkers van het Dovenpastoraat na te praten via telefoon nummer 035 - 6727373. Ook kan via teksttelefoon worden gereageerd. Op hetzelfde nummer is de tekst van de preek verkrijgbaar, of bij Stichting Zendtijd voor Kerken, Postbus 94, 1200 AB Hilversum. Op dit adres zijn ook videobanden en DVD's te bestellen. Voor meer info over Zendtijd voor Kerken zie www.zvk.nl.

Kostbaarheden

beter verzekerd

Donatus verzekert kerken, al meer dan 150 jaar. Maar wist u dat we ook speciale verzekeringsproducten voor kerken hebben? Bijvoorbeeld voor vrijwilligers, ramen, inventaris, aanstraalverlichting, enzovoort. Als onderlinge verzekeringsmaatschappij houden we de premies laag. Sterker nog, we restitueren zelfs een groot deel. Nog geen speciale kostbaarhedenverzekering van Donatus? Vraag een vrijblijvende offerte aan.

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

ook
Inventaris
beter verzekerd

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

ook
Mooie ramen
beter verzekerd

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

Nederlandse Stichting "Verpleegkundigen voor Israël"

Ook uw steun is nodig!

De V.V.I. stelt zich ten doel:
Israël helpen met de verpleging
van alle bevolkingsgroepen,
ongeacht afkomst en overtuiging.

Verpleegkundige Hulp

discrimineert niet...

Giften graag op giro 3885840

t.n.v. Penn. VVI, Postbus 903,

3100 AX Schiedam

Inl.: Secretariaat tel 010-4137951

email: adm.vvi@tiscali.nl

Ook bemiddeling bij uitzending vrijwilligers

Geef u óm Israël, geef dan vóór Israël

wie

blind is

redt zich

vaak prima met een
steuntje in de rug

Help mee via giro 400 40 40

www.steunbartimeus.nl

bartimeus
VERENIGING

Wegwijs

U zoekt betrouwbare bijbelstudies?

Kijk op www.bijbelstudiebond.nl

<<http://www.bijbelstudiebond.nl>>

Administratie Gereformeerde Bijbelstudiebond
Postbus 7, 9780 AA Bedum Tel. 050-3013636
e-mail: administratie@bijbelstudiebond.nl

1 Korintiërs 7,10-11

Een benadering vanuit het redebeleid van de apostel

schriftstudie

Discussies rond echtscheiding en hertrouwen na een scheiding houden ons in de kerk al lange tijd bezig. Centraal in deze gesprekken staat altijd weer 1 Korintiërs 7. En dan met name vs. 10 en 11: de opdracht van Paulus aan gehuwden om gehuwd te blijven. Mocht het dan tóch tot een echtscheiding komen, dan zijn er vervolgens twee mogelijkheden: verzoenen of ongehuwd blijven.

G.J. van Middelkoop ■

J.J.T. Doedens ■

Intuïtief beseffen we wel dat het zonder meer toepassen van deze 'regel' kan leiden tot situaties die beslist niet vrij zijn van hypocrisie. Wie uitgaat van 'echtscheidingsgronden' komt er dan op uit dat iemand mag hertrouwen na echtscheiding, mits er sprake is van overspel, of wanneer de andere partner ook opnieuw getrouwd is. Deze gedachtegang leidde in het Nederlandse familierecht ooit tot wat onder juristen bekend stond als 'de grote leugen': één van beide partners offerde zich op om 'overspel' te bekennen. Stemde ook de ander met deze bekentenis in, dan ging de rechter zonder nader onderzoek over tot ontbinding van het huwelijk.

Ik veronderstel nu even dat we in de kerk delen dat God echtscheiding haat, zonder dat ik dat hier tot in de finesses uitwerk. Maar de vraag is wel: Willen we in de kerk ook deze praktijk van 'de grote leugen'? En is het werkelijk billijk om, als je uitgaat van 'echtscheidingsgronden', hertrouwen alleen maar toe te staan na overspel en in geval van zogenaamde 'kwaadwillige verlating'. Waarbij dit laatste zich leent om via analogie opgerekt te worden. Maar in geval van incest, homoseksualiteit van een huwelijkspartner, voortdurende geestelijke of lichamelijke mishandeling; zou de kerk dan altijd een tweede huwelijk moeten verbieden op grond van deze aanwijzing van de apostel? Hooguit kun je dergelijke situaties dan ook naar analogie gaan behandelen en het 'geestelijk overspel' noemen om het dan maar weer onder een 'echtscheidingsgrond' te kunnen rubriceren. Ik ben er van overtuigd geraakt dat Paulus in 1 Kor. 7, 10-11 waarschijnlijk geen algemene regel geeft, maar reageert op een concrete situatie in de manier van denken in de gemeente van Korinte. Volg je nauwkeurig zijn redebeleid, dan zie je dat dit wel eens een heel *specifiek* antwoord zou kunnen zijn op de vraag die vanuit de gemeente van Korinte naar hem toe kwam. Een veel toegespitster antwoord dan wij vaak denken. Voor een deel heeft dit daarmee te maken dat wij de situatie in Korinte moeten

afleiden uit de antwoorden van Paulus. Wij missen een deel van het gesprek tussen de apostel en de gemeente.

Ik ga er in mijn uitleg van uit, dat 1 Kor. 7, 1 de oorspronkelijke vraag van de Korintiërs (mede) bevat. Dus dat er in Korinte mensen waren die vonden dat je als christen maar beter ongehuwd kon zijn. Deze manier van denken kon wellicht voortkomen uit de Griekse denkwereld die het 'geestelijke' veel hoger waardeerde dan het 'aardse'. In die visie is een huwelijk maar gewoon 'aards' en heeft een christen inmiddels betere levensdoelen. Ook is het mogelijk dat mensen die destijds uit heidense motieven een huwelijk gesloten hadden, er achter kwamen dat hun motivatie om te trouwen niet meer paste bij hun nieuwe levensvisie in Christus. Paulus neemt die stelling ('het is maar beter om als christen niet getrouwd te zijn') over, maar dan vanuit heel andere motieven. Een christen is vaak niet te *goed*, maar te *zwak* voor een huwelijk. Wie opgaat in zijn huwelijk kan de uitnodiging voor de Bruiloft wel eens kwijt raken. Lucas 14, 20 geeft niet voor niets 'ik heb een vrouw getrouwd' als verontschuldiging om niet op het feest van de koning te komen. Vandaar dat Paulus in dit hoofdstuk de mensen in Korinte daar dan ook weer op richt: De Bruidgom komt, raak je roeping, je uitnodiging, niet kwijt. (Zie vooral: J. van Bruggen, *Het huwelijk gewogen; 1 Korinthe 7*).

Hoezeer Paulus - zij het dan om andere redenen - het dus eens is met de stelling van de gemeente in Korinte, hij benadrukt dat wie nu eenmaal getrouwd is, getrouwd moet blijven! (vs. 2-7).

Vervolgens zegt hij dat het (inderdaad) heel goed is om niet gehuwd te zijn. Paulus heeft het dan over ongehuwde mannen en weduwen. Het woord 'weduwen' kan waarschijnlijk ook betekenen: vrouwen die niet meer gehuwd zijn, bijvoorbeeld omdat ze door hun man verlaten zijn. Het woord 'weduwe' is dus iets ruimer dan een vrouw waarvan de man overleden is, het gaat om alle vrouwen die (door wat voor oorzaak dan

ook) niet langer gehuwd zijn. Zij doen echter ook geen zonde als ze trouwen. (vs. 8-9) Maar nadat Paulus in vs. 8-9 heeft benadrukt hoe goed het is om niet gehuwd te zijn (hij werkt verderop in dit hoofdstuk nog uit waarom), moet Paulus zijn woorden tegen misverstand beschermen: wie gehuwd is, moet natuurlijk niet uit elkaar gaan om die 'begeerde goede status' van het ongehuwd zijn te bereiken. Daarom is de regel van vs. 10-11 op deze plaats ook heel logisch. Het is mogelijk dat er in Korinte al mensen vanuit de motivatie 'christenen horen eigenlijk niet getrouwd te zijn', uit elkaar waren gegaan. In dat geval zegt Paulus dat die mensen zich weer moeten verzoenen. Ze zijn zonder gegronde reden uit elkaar gegaan. Ondertussen is Paulus ook wel zo reëel om te beseffen dat mensen niet zomaar weer bij elkaar zijn - misschien is dat zelfs wel onmogelijk of willen mensen het beslist niet. Daarom geeft hij de opdracht (volgens wat Jezus ook gezegd had in Mat. 5, 32; 19, 9) dat scheiden om deze reden betekent dat je, als je niet weer bij elkaar kunt komen, ongetrouwd moet blijven - *wat de betrokken mensen in Korinte juist ook wilden!* Daarom waren ze immers uit elkaar gegaan, vanuit de gedachte dat een christen beter niet gehuwd kan zijn. Paulus past dus een gebod van de Here Jezus toe op deze concrete situatie, waarin gemeenteleden een christen eigenlijk 'te goed' voor het huwelijk vonden. Vervolgens werkt hij de situatie van 'gemengde huwelijken' uit, vs. 12-16. Ongeloof van één van de echtgenoten is geen reden waarom een huwelijk voor God niet meer kan bestaan. Maar als de ongelovige partij het huwelijk breekt, dan zijn de betrokken broeders en zusters niet meer gebonden. Het doet er dan even niet toe of het 'gebonden' hier gaat over 'gebonden aan de huwelijkspartner' of 'gebonden aan het gebod om te verzoenen of ongetrouwd te blijven'.

Samenvattend:

Paulus gaat hier in op twee concrete situaties in Korinte.

De eerste situatie betreft mensen die vonden dat je als christen eigenlijk te goed was voor het huwelijk. Paulus is het wel met de Korintiërs eens dat het heel goed is om ongetrouwd te zijn. Hij kan daarbij zichzelf ook als voorbeeld nemen. Toch geeft Paulus aan deze mensen het gebod om *als je al getrouwd bent*, bij elkaar te blijven. Het huwelijk is voor God heilig. Hoe goed het ook is om ongehuwd te zijn, je moet een bestaand huwelijk niet breken om die reden. Wellicht waren er in Korinte al mensen die dit wél gedaan hadden. Paulus heeft dan besef voor de realiteit. Hij geeft de opdracht aan die mensen om weer bij elkaar te komen. Lukt dit niet, dan moet je verzoenen of ongehuwd blijven - dit laatste wilden de betrokkenen immers.

De tweede situatie betreft huwelijken waarbij alleen de man of de vrouw christen is geworden. Zij worden geroepen om trouw te blijven,

met deze beperking, dat de trouw aan Christus boven de trouw aan man of vrouw gaat. Wat overigens ook een gebod van de Here Jezus was: Luc. 18, 29 'die (...) vrouw (...) heeft prijsgegeven om het Koninkrijk Gods'.

Alle andere situaties waarin een huwelijk stukgaat door incest, homoseksualiteit, overspel of mishandeling bespreekt Paulus hier niet. Als het waar is dat Paulus hier een specifieke situatie voor ogen heeft, dan zou het wel eens zo kunnen zijn dat je de regel van 'verzoenen of ongehuwd blijven' daarom ook niet zomaar als een algemene regel kunt toepassen. Wat overigens niet betekent dat we met die regel niets kunnen: Wie om ongegronde redenen gaat scheiden, is niet vrij om opnieuw te trouwen. Maar dan blijft er nog steeds een zorgvuldige weging nodig door een kerkenraad en betrokkenen in geval van echtscheiding en een eventueel hertrouwen na scheiding.

Voor zover ik nu zie, verschilt deze benadering van het rapport van de deputaten Huwelijk en Echtscheiding in die zin, dat de deputaten zeggen: (even door de binnenbocht weergegeven) Scheiden betekent: verzoenen of ongehuwd blijven. Dat is de basisregel. Maar omdat Paulus bij 'gemengde huwelijken' ook verder gaat dan het gebod van de Heer (vanwege een 'nieuwe' situatie) mogen wij (ook al zijn we Paulus niet, maar wel geleid door de Geest) in 'nieuwe' situaties ook zelfstandig beslissingen nemen. Daar zit m.i. een hermeneutisch nogal kwetsbaar 'trapje' in, van het gebod van de Heer via Paulus naar ons. Overigens ontken ik niet dat een dergelijke redenering onmogelijk is. De apostelen hebben bijvoorbeeld ook besloten om een opvolger voor Judas te zoeken. Dat was niet gebaseerd op een gebod van de Here Jezus.

Is 1 Kor. 7, 10-11 echter heel specifiek gericht op de toenmalige situatie in Korinte, dan kun je deze regel niet zonder meer op elke situatie gaan toepassen. Trouwens, ook in Mat. 5 zijn de woorden van Jezus heel specifiek gericht op mannen die hun vrouwen 'om allerlei redenen' wegsturen. En die daarbij denken dat ze het keurig volgens het Boek gedaan hebben, dus niet vallen onder Gods geboden. Jezus wijst dan aan dat zij wel degelijk onder het 7e gebod vallen omdat God hun huwelijk als huwelijk blijft beschouwen en er dus wel degelijk sprake is van overspel, immers hun weggezonden vrouw zal naar alle waarschijnlijkheid opnieuw trouwen. Juist als we zien hoe de geboden van de Here Jezus en van de apostel concreet toegepast zijn op een situatie, kunnen we leren om ook zelf niet met kant en klare formule's te willen komen. Dat mag ons aansporen om heel radicaal vanuit de stijl van onze Heer en zijn apostelen te leren denken. Dat is minder eenvoudig dan het toepassen van een formule. Maar het zal ons altijd dichterbij de Schriften houden en afhankelijker maken van de wijsheid die God wil geven.

Ds. J.J.T. Doedens is predikant van de Gereformeerde Kerk te Vlissingen

